

dr hab. Zbigniew Mikołajczyk, prof. ucz.
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Łukasza Dzika
pt. „Współczesne aspekty zwalczania terroryzmu powietrznego w Polsce”
napisanej w Instytucie Bezpieczeństwa i Informatyki
Wydziału Nauk Społecznych
Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
pod kierunkiem prof. dr hab. Olgi Wasiuty
Warszawa 2025, ss. 295.**

Błyskawiczne tempo rozwoju współczesnego świata w wymiarze technologicznym wywiera bezpośredni wpływ na aprecjację wielu dziedzin życia społecznego, gospodarczego, politycznego, a także naukowego. Innowacyjne rozwiązania i technologie stanowią istotne wsparcie dla człowieka, społeczności lokalnych, organizacji regionalnych, państw, układów państwowych i organizacji międzynarodowych. Dla tych wszystkich podmiotów zapewnienie sobie zrównoważonego rozwoju jest możliwe przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa. Ta akceleracja wzrostu potencjału niesie ze sobą również skutki negatywne związane z powstawaniem coraz to nowych zagrożeń bezpieczeństwa. W dorobku nauk o bezpieczeństwie odnajdujemy wiele typologii bezpieczeństwa i zagrożeń bezpieczeństwa. Zostały one opracowane w oparciu o różne kryteria: podmiotowe, przedmiotowe, przestrzenne, sposobu organizowania się, czasowe. Są one związane ze wszystkimi dziedzinami życia. Mówimy, między innymi o zagrożeniach naturalnych, technicznych, ustrojowych, demograficznych, gospodarczych, edukacyjnych, psychologicznych, kulturowych, ideologicznych, globalnych, kontynentalnych, regionalnych, subregionalnych, lokalnych, ekologicznych, ekonomicznych, społecznych, militarnych, czy politycznych. W niektórych opracowaniach naukowych podkreślana jest ranga zagrożeń bezpieczeństwa

w transporcie lądowym, morskim i powietrznym, a w szczególności zagrożeniom terrorystycznym w tych obszarach transportu. Specyfika zagrożeń terrorystycznych pociąga za sobą potrzebę ukierunkowania zainteresowań badawczych na poszczególne, zawężone obszary, takie jak na przykład terroryzm powietrzny, działania zapobiegawcze i zwalczające terroryzm powietrzny, instytucjonalny system kontrterrorystyczny i antyterrorystyczny. Stąd też, w mojej ocenie, dobrze się stało, że Autor podjął się próby zbadania przedmiotowego obszaru, dokonania gruntownych analiz oraz wypracowania rozwiązań i zmian, czyniąc tematem swej dysertacji współczesne aspekty zwalczania terroryzmu powietrznego w Polsce.

Opis rozprawy

Niniejsza dysertacja składa się z wstępu i wykazu skrótów, czterech głównych rozdziałów podsumowanych wnioskami, zakończeniem, biografią, spisem rysunków.

Rozdział I. Założenia metodologiczne badań.

Autor rozpoczął swoje rozważania od określenia założeń metodologicznych. Do dziewiętnastej stronicy dysertacja skupia się na opisie sytuacji problemowej, celach i problemach badawczych, hipotezach badawczych i opisie przedmiotu badań. W dalszej części znajdują się założenia i ograniczenia badawcze, opis organizacji i przebiegu badań, opis zastosowanych metod, technik i narzędzi badawczych, a także analiza literatury przedmiotu badań. Opis zasadniczy poprzedza analiza spektrum definicyjnego bezpieczeństwa i bezpieczeństwa lotniczego. Głównym celem pracy jest diagnoza i ocena działań wybranych podmiotów systemu bezpieczeństwa państwa w aspekcie zwalczania współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego na gruncie polskim oraz propozycja opracowania koncepcji doskonalenia działań, współpracy i współdziałania systemu instytucjonalnego podmiotów odpowiedzialnych za zwalczanie współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego. Autorski proces badawczy skupia się na zastosowaniu metody historycznej, instytucjonalno-prawnej, porównawczej oraz analizy dokumentów.

Rozdział II. Identyfikacja współczesnych zagrożeń terroryzmem powietrznym.

W niniejszym rozdziale proces identyfikacji współczesnych zagrożeń terroryzmem powietrznym poprzedzono analizą zakresu pojęciowego na temat zjawiska terroryzmu powietrznego jako celowego i planowanego aktu destrukcji przeciwko zasobom transportu powietrznego. Autor przytacza istotne cechy i elementy zjawiska, wypracowując na podstawie obecnych osiągnięć badawczych jego definicję (*vide*: s. 25). Dyskurs naukowy ubogacają dane historyczne na temat incydentów i uprowadzeń statków powietrznych oraz zamachów bombowych na ich pokładach. Zaprezentowane opisy ukazują *modus operandi* i skutki zamachów terrorystycznych, między innymi bezprecedensowego zamach terrorystyczny z 11 września 2001 r., który opierał się na metodzie uprowadzenia cywilnych statków powietrznych w celu rozbicia ich o budynki naziemne – symbole amerykańskich wartości. Opisany atak na World Trade Center, Pentagon i czwarty z samolotów za sprawą islamskich ekstremistów otworzył nowy rozdział terroryzmu powietrznego. Zasadniczy element rozdziału skupia się na zaprezentowaniu uwarunkowań i typologii zagrożeń terroryzmem powietrznym.

Rozdział III. Podstawy prawne zwalczania terroryzmu powietrznego oraz bezpieczeństwo powietrzne w krajowych strategiach i programach.

Trzecia część niniejszej pracy poświęcona została unormowaniom prawnym oraz strategiom i programom związanym z przeciwdziałaniem terroryzmowi powietrznemu. Coraz większa skala użycia systemów statków powietrznych, infrastruktury lotniczej i bezzałogowych statków powietrznych co celów transportowych i militarnych czyni przedmiotowe komparatystyki „atrakcyjnym” celem działań dla organizacji terrorystycznych. Działania zapobiegawcze skupiają się na wprowadzaniu norm prawnych w zakresie prawa lotniczego. Autor ukazuje działania legislacyjne Ligi Narodów i Organizacji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego, które przyczyniły się do powstania i wdrożenia konwencji, aktów wspólnotowych i państwowych, pozwalających na zwalczanie aktów terroru. Wskazuje instytucje polskiego systemu

bezpieczeństwa tj.: ABW, AW, SKW, SWW, Straż Graniczna, Policja, Siły Zbrojne RP, Służba Ochrony Lotniska, Państwowa Straż Pożarna oraz Państwowe Ratownictwo Medyczne. Przytoczone w dysertacji polskie akty prawne uwypuklają zakres zadań, kompetencji i współdziałania poszczególnych służb bezpieczeństwa.

Rozdział IV. Organizacja i funkcjonowanie wybranych podmiotów w zakresie zwalczania współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego.

Czwarty, ostatni rozdział skupia się na opisie organizacji i funkcjonowania wybranych podmiotów odpowiedzialnych za przeciwdziałania zagrożeniom terroryzmu powietrznego. Autor dokonał wyboru służb odpowiedzialnych za rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego, w ujęciu formalno-prawnym i funkcjonalnym systemu antyterrorystycznego RP. Dokonał podziału na podmioty cywilne i wojskowe. Zaprezentował zakres wykorzystania sił i środków wybranych podmiotów systemu bezpieczeństwa państwa w obszarze zwalczania współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego. Wskazał miejsce i rolę CAT ABW w zakresie pozyskiwania, gromadzenia oraz przetwarzania i wymiany informacji. Rozdział ten przybliży również współpracę cywilno-wojskową i rolę oraz zadania Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych.

Ocena dysertacji

Niniejsza dysertacja skupia się na niezwykle ciekawej i aktualnej problematyce związanej z potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa państwa w obszarze rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania terroryzmu powietrznego. Bez wątpienia terroryzm należy do jednego z kluczowych zagrożeń bezpieczeństwa. Może być on rozpatrywany w wielu wymiarach od międzynarodowego po zagrożenie bezpieczeństwa jednostki jako uczestnika ruchu lotniczego. Tym samym potrzeba ta jest uzasadniona zarówno ze społecznego punktu widzenia jak i funkcjonowania organizacji państwowej. W Polsce instytucjonalny system bezpieczeństwa transportu lotniczego jest wspierany przez wszystkie państwowe podmioty bezpieczeństwa takie jak służby specjalne, policyjne,

straże, inspekcje i specjalistyczne formacje ochronne. Wszystkie one zobligowane są do prowadzenia ciągłego rozpoznania zagrożeń terrorystycznych, wymiany informacji i współdziałania w sytuacji zaistnienia aktu terroryzmu powietrznego oraz usuwania skutków takie zdarzenia.

Autor na wstępie sprecyzował założenia metodologiczne i klarownie uzasadnił potrzebę podjęcia swoich badań, ich zakres oraz główne problemy i hipotezy badawcze. Zaplanowane przez niego badania zostały wdrożone zgodnie z założeniami i przeprowadzone w sposób planowy i przemyślany. We wstępnej fazie poczyniona została kwerenda literatury przedmiotu i dokonano wyboru przydatnych opracowań naukowych. Takie przygotowanie badacza skutkowało możliwością przeprowadzenia trafnej analizy i wyłonienia adekwatnego materiału naukowego i źródłowego. Umożliwiło to też podjęcie rozważań autorskich nad zakresem pojęciowym poruszanej problematyki i doprecyzowaniem definicji.

Rozprawa powstała w oparciu o materiał źródłowy w postaci: 69 źródeł prawnych prawa międzynarodowego, europejskiego, krajowego i 37 źródeł internetowych. Ponadto w niniejszej pracy wykorzystano treści 50 opracowań naukowych. Chociaż ilościowy zasób mógłby być większy to dobór i wykorzystanie źródeł należy uznać za właściwe. Występuje deficyt opracowań naukowych w zakresie terroryzmu lotniczego). Poruszana problematyka dotyczy kwestii, które mogłyby zostać omówione przy zmianie charakteru pracy na niejawną. Tym samym zachęcam Autora do kontynuowania badań przedmiotowego obszaru w ujęciu kontrterrorystycznych i antyterrorystycznych działań poszczególnych podmiotów bezpieczeństwa – chociażby w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Równie cenne naukowo byłoby zbadanie skuteczności działań prowadzonych w ramach zarządzania kryzysowego, systemu szkolenia i integracji działań lub też wykorzystania formacji przeznaczonych do działań antyterrorystycznych.

Zaprezentowane w dysertacji efekty badań wskazują na rozległość problematyki ustawowego uwarunkowania działań podmiotów bezpieczeństwa na rzecz rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych w transporcie lotniczym.

Autor nakreślił problemy badawcze (które w mojej oceni winny być oznaczone numeracją odmienną od numeracji podrozdziałów) tj.:

- P-1. Jakie zagrożenia dla lotnictwa i bezpieczeństwa powietrznego niesie ze sobą terroryzm powietrzny?
- P-2. W jaki sposób międzynarodowy, regionalny i krajowy system prawny odpowiada na współczesne zagrożenia terroryzmu powietrznego?
- P-3. Na jakich zasadach polski system prawny determinuje wykorzystanie wybranych podmiotów w zwalczaniu współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego?
- P-4. W jaki sposób kształtuje się organizacja i funkcjonowanie podmiotów uczestniczących w zwalczaniu współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego?
- P-5. Jakie zmiany prawno-organizacyjne muszą być wprowadzone aby podmioty posiadające stosowne siły i środki, skutecznie zwalczały współczesne zagrożenia terroryzmu powietrznego?

Analogicznie badacz sformułował hipotezy badawcze tj.:

- H-1. Ciągły rozwój i upowszechnianie lotnictwa zwiększa możliwości występowania współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego w Polsce.
- H-2. Należy przewidywać, że rozwój nowych technologii, w tym sztucznej inteligencji oraz coraz szersze zastosowanie bezzałogowych statków powietrzny wpłynie na intensywność wykorzystania ich w atakach terrorystycznych na statki powietrzne oraz będzie wywierać wpływ na bezpieczeństwo powietrzne.
- H-3. Międzynarodowe, regionalne i krajowe regulacje prawne nie w pełni odpowiadają na współczesne zagrożenia terroryzmu powietrznego.
- H-4. Należy przypuszczać, że wyodrębnienie obszarów zwalczania współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego oraz zawarcie w danych obszarach, działań stosownych służb, wyeliminuje występujące braki i trudności oraz pozwoli skutecznie zwalczać współczesne zagrożenia terroryzmu powietrznego.
- H-5. Należy sądzić, że proponowane zmiany w wykonywanych czynnościach przez poszczególne podmioty odpowiedzialnych za zwalczanie współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego w fazach działania antyterrorystycznego podczas zagrożeń terroryzmem powietrznym, przyczynią się do usprawnienia zarządzania poszczególnymi służbami, pogłębianiem współpracy i współdziałania podczas ataku.

W mojej ocenie przyjęte przez Autora szczegółowe problemy naukowe oraz hipotezy badawcze zostały w sposób uporządkowany i właściwy rozwiązane, a także pozytywnie zweryfikowane.

Należy pokreślić, że praca została napisana dobrą polszczyzną, łatwą i przyjemną w czytaniu, która ułatwia zrozumienie specyficznych i fachowych pojęć z zakresu terroryzmu i lotnictwa. Warsztat pisarski Autora wymaga jednak jeszcze drobnych poprawek przed oddaniem pracy do druku np.: stosowanie numeracji wyszczególnień, kłócącej się z numeracją podrozdziałów (*vide*: s. 10, 15, 63, 101, 231); pozostawianie pojedynczych liter na końcu wierszy i formatowania tekstu głównego (*vide*: 17, 27, 41, 42, 74, 141, 149, 156) i tekstu przypisów oraz jednolitej formy zamieszczania przypisów i stosowania form skróconych (*vide*: 3, 8, 28-30, 32, 35, 42, 64, 72, 76, 80, 97, 108, 115, 121, 127, 138, 145, 173, 185, 212, 230, 235, 239) oraz drobne błędy co do zasad pisowni (*vide*: s. 7, 108, 109, 136, 199, 202, 233, 238); brak przypisu do cytowanego tekstu (*vide*: s. 11).

Zasadne byłoby też moim zdaniem poprawienie nomenklatury nazewnicznej jednostek Policji, a to Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji (*vide*: s. 218) na Centralne Biuro Śledcze Policji oraz Samodzielne Pododdziały Antyterrorystyczne Policji i Sekcje Antyterrorystyczne (*vide*: 219) na kontrterrorystyczny, a także Celnictwa (*vide*: s. 93) na Krajowej Administracji Skarbowej.

Zaprezentowany w dysertacji proces wnioskowania jest prawidłowy i dostarcza wymiernych spostrzeżeń z przeprowadzonych analiz i ocen autorskich. Zamieszczono je jako syntetyczne podsumowania rozdziałów (*vide*: s. 86-90, 190-198, 264-269).

Lektura dysertacji rodzi potrzebę sprecyzowania trzech obszarów:

1. Czy w ocenie Autora zakres wykorzystania SUFO w zapewnieniu bezpieczeństwa portów lotniczych jest odpowiedni? Czy służba ochrony lotnisk nie powinna być służbą państwową, niepodporządkowaną zarządcy lotniska?
2. Która z wykorzystanych przez Autora metod badawczych była najbardziej przydatna do osiągnięcia zakładanych celów i rozwiązania problemów badawczych oraz dlaczego?

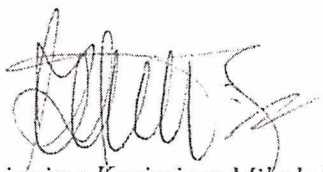

3. Czy instytucjonalny system bezpieczeństwa państwa umożliwia skuteczne współdziałanie podmiotów bezpieczeństwa w obszarze zarządzania kryzysowego na rzecz infrastruktury lotniczej?

W mojej ocenie publikacja przedmiotowej dysertacji będzie stanowiła wartościowy materiał dla wszystkich podmiotów bezpieczeństwa zaangażowanych w zapewnienie bezpieczeństwa infrastruktury lotniczej i transportu powietrznego. W szczególności istotny wkład do dorobku nauk o bezpieczeństwie wnoszą wysnute w trakcie badań wnioski i propozycje zmian, opracowane „Istotne cechy terroryzmu powietrznego” oraz jego definicja, a także algorytm wyboru obiektu ataku terrorystycznego.

W podsumowaniu stwierdzam, że mimo drobnych uwag i zastrzeżeń należy stwierdzić, że praca stanowi oryginalne rozwiązanie twórcze – rozwiązanie problemu naukowego, została napisana starannie, z zachowaniem metody wykładu naukowego i zasługuje, aby była podstawą do starania się o stopień naukowy doktora. Szczególnego podkreślenia wymaga fakt możliwości wykorzystania wyników badań w praktyce przez podmioty systemu bezpieczeństwa lotniczego.

Z uwagi na powyższe stwierdzam, że recenzowana przeze mnie rozprawa doktorska Pana mgr. Łukasza Dzika spełnia wymogi określone w art.187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 z późn. zm.), oraz stawiam wniosek o jej przyjęcie i dopuszczenie Doktoranta do dalszego toku przewodu doktorskiego.

dr hab. Zbigniew Kazimierz Mikołajczyk, prof. ucz.

Dyrektor Centrum Badań Bezpieczeństwa
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Warszawa, 23.03.2025 r.